

SCENARIUSZ 8

PERU

Sprawczość jako potwierdzenie wolności

PERU

WSTĘP GEOGRAFICZNO-PROBLEMOWY

Peru – życie na terenach zalewowych

Peru to państwo położone w zachodniej części Ameryki Południowej nad Oceanem Spokojnym. Na północy kraju znajduje się dżungla. Leży w niej liczące ponad 400 tysięcy mieszkańców Iquitos, które jest największym na świecie miastem, do którego nie prowadzi żadna droga lądowa. Dostać można się tam jedynie samolotem lub łodzią.

Najbardziej niebezpieczną część Iquitos, dzielnica Belén, zalewana jest przez prawie pół roku wodami dorzecza Amazonki. Zjawisko to pociąga za sobą wiele problemów dla lokalnej społeczności, takich jak utonięcia czy choroby związane z zanieczyszczeniem wody, które stanowią ogromne wyzwanie dla mieszkańców. W Belén ludzie żyją w bardzo złych warunkach sanitarnych – z powodu braku kanalizacji odprowadzają nieczystości prosto do rzeki, w której myją się, piorą ubrania, a nawet zmywają naczynia, w których przygotowują posiłki, również używając wody z tej samej rzeki.

Organizacja Instituto de Formación de Adolescentes y Niños Trabajadores – budowanie poczucia sprawczości u dzieci

Instituto de Formación de Adolescentes y Niños Trabajadores (INFANT) to peruwiańska organizacja pozarządowa założona w 1999 roku z myślą o niesieniu pomocy dzieciom. Dąży do zapewnienia im szeroko pojętej edukacji, a także do rozwijania i promowania wszystkich ich praw. Zgodnie z najważniejszymi założeniami INFANT dzieci odgrywają aktywną rolę w kształtowaniu i rozwoju społeczeństwa, dlatego organizacja włącza swoich wychowanków w proces zarządzania i podejmowania decyzji. Jednocześnie inspirowanie ich do uczenia się samodzielnego rozwiązywania problemów i wzajemnego udzielania sobie pomocy, np. dzieci interweniują w sytuacji, kiedy jedno z nich jest bite przez rodziców.

W Iquitos pracownicy INFANT wspierają dzieci w realizacji projektów mających na celu zmianę otaczającej je rzeczywistości. Należy do nich program „Dzieci na ratunek”, polegający m.in. na patrolowaniu przez podopiecznych organizacji miejsc, w których żyją dzieci nieumiejące pływać. Prowadzone są również lekcje pływania dla najmłodszych. Dzięki tym inicjatywom od 2017 do 2019 roku w Belén nie utonęło żadne dziecko, a wcześniej według szacunków organizacji w Iquitos dochodziło do 12 utonięć dzieci rocznie.

Podopieczni INFANT w Iquitos angażują się również w akcje związane z walką z przemocą domową oraz z oczyszczaniem rzeki. Rzeka Itaya przepływająca przez miasto jest bardzo zanieczyszczona – wielu mieszkańców wrzuca do niej odpadki, gdyż w Belén nie ma systemu zbierania śmieci. Dzieci zaczęły podejmować działania na rzecz oczyszczania wody. Z wyłowionych przedmiotów nadających się do powtórnej obróbki podopieczni organizacji robią ozdoby oraz zabawki, które następnie sprzedają podczas targów ekologicznych organizowanych przez INFANT.

Projekt wspierany przez Kulczyk Foundation

Kulczyk Foundation wsparła projekt „Dzieci na ratunek”, pomagając INFANT kontynuować działania związane z ratowaniem życia najmłodszych mieszkańców Belén. Dzięki temu podopieczni organizacji INFANT w najbardziej niebezpiecznej części Iquitos mogą stać na straży tego, by żadne dziecko tam nie utonęło.

Sprawczość – Dlaczego warto poruszyć ten temat?

Słowa Konfucjusza: „Powiedz mi, a zapomnę, pokaż mi, a zapamiętam, pozwól mi zrobić, a zrozumiem” powinny być stałą zasadą kształcenia. System edukacji w dużej mierze jednak opiera się na teorii, uczeniu się z podręczników, zapamiętywaniu. Dla młodzieży ważne jest, żeby mogła poczuć, doświadczyć, sprawdzić na sobie, a dzięki takiej formie nauki wykształcić praktyczne umiejętności społeczne.

Skuteczność takiego podejścia pokazuje historia, która wydarzyła się w ośrodku szkolno-wychowawczym, w którym przebywała wyjątkowo skonfliktowana grupa nastolatków. Opiekunowie próbowali wprowadzić dyscyplinę różnymi sposobami, ale młodzież regularnie łamała zasady. Jeden z wychowawców postanowił zabrać chłopców na wyprawę survivalową na trudną do przejścia trasę wymagającą współpracy, myślenia strategicznego, brania pod uwagę kondycji innych osób. W czasie wyprawy chłopcy najpierw się buntowali, ale w pewnym momencie nie mieli już innego wyjścia, jak zacząć ze sobą rozmawiać, uwzględniać swoje zdanie, żeby pokonać pojawiające się na drodze przeszkody. Najsilniejszy chłopak z grupy, którego ze względu na jego agresję do tej pory wszyscy się bali, okazał się być osobą najbardziej pomocną i stał się liderem. Jego fizyczna siła była nieodzowna do pokonywania przeszkód. Z kolei najmniejszy chłopak z grupy, z którego się do tej pory naśmiewali, został teraz doceniony, bo jego postura i sprawność były atutami w wielu zadaniach. Inni też poczuli swoją sprawczość. Zobaczyli, że każdy ma zasoby, które mogą wykorzystać, żeby zrealizować wspólnie trudne zadanie, każdy czuł się przez to potrzebny. Nikt chłopcom nie musiał nakazywać współpracy. Poczuli swoją moc i wartości zaangażowania w pomoc innym.

Takie doświadczenia, które stają się udziałem młodych ludzi, pozwalają im uzyskać poczucie sprawczości, rozwinąć ich potencjał i mieć realny wpływ na otaczający świat. Kształcić takie społeczne umiejętności jak nauka podejmowania decyzji i myślenia problemowego, czyli obierania celu i szukania najlepszych sposobów, żeby go osiągnąć. Wszelkie zadania oparte na współpracy i realizowaniu różnego rodzaju zadań w grupie, które rozwijają umiejętności komunikowania się, wyrażania własnych potrzeb, a także radzenia sobie ze stresem, dają młodym przestrzeń do ćwiczenia sprawczości. W efekcie wykonywania zadań i współpracy w grupie młodzież kształtuje odporność psychiczną i odwagę podejmowania nowych wyzwań. Co wpływa na budowanie tożsamości i wzmacnia samoocenę. W wieku nastoletnim młodzież nabywa nowe kompetencje, dzięki którym coraz bardziej wychodzi poza obręb domu i funkcjonuje w nowych środowiskach oraz sytuacjach społecznych. Kierunek jej aktywności staje się bardziej społeczny, zwrócony ku światu zewnętrznemu i zagadnieniom społecznym.

Przykładem mogą być wolontariaty, w których młodzi ludzie uczą się, że mogą mieć udział w zmianach społecznych, nawet w mikro skali, np. pomagając w schroniskach dla zwierząt, domach opieki czy przy zbiórkach pieniędzy na cele charytatywne. Daje to poczucie, że ich działanie ma sens i jest potrzebne komuś, kto jest w trudnej sytuacji. Nastolatki próbują wielu nowych rzeczy, energia je rozpira, szybko działają, są kreatywne, mają otwarte umysły i chęć do działania. Mądrze wspierane przez dorosłych utrwala w sobie empatię, poczucie wpływu i aktywną postawę społeczną. Tożsamość młodego człowieka kształtuje się w społecznych działaniach, w sprawstwie i dążeniu do zostawienia po sobie nawet najmniejszego śladu, bo jak powiedział Antoine de Saint-Exupery: „Aby istnieć, trzeba uczestniczyć”.

Poczucie sprawczości, czyli wolność dzięki zmienianiu świata

Zagadnienia kluczowe: wolność – umiejętność analizowania problemu i szukania rozwiązań, zdolność określenia swoich zasobów i ich znaczenia, sprawczość

Środki dydaktyczne: film, karta pracy „Nasz projekt”.

CELE ZAJĘĆ

- **WIEM:** Uczeń wie, że po przeanalizowaniu problemu, będzie potrafił dzięki swoim zasobom znaleźć rozwiązanie.
- **CZUJĘ:** Uczeń potrafi określić, jak się czuje, pracując w grupie.
- **POMAGAM:** Uczeń wykonuje zadania związane z realizacją projektu.

PRZED ZAJĘCIAMI

Zaaranżuj salę do pracy w grupach. Wydrukuj załączniki i przygotuj projekcję filmu. Zapoznaj się z całym odcinkiem serialu dokumentalnego „Efekt Domina. Dzieci na ratunek” (sezon 6.) dostępnym na stronie www.kulczyk-foundation.org.pl. Przeczytaj również wprowadzenie do zajęć **Dlaczego warto poruszyć ten temat** oraz **Wstęp geograficzno-problemowy**, w którym został opisany problem dzieci narażonych na utonięcie oraz zarażenie się chorobami wywoływanymi przez kontakt z zanieczyszczoną wodą.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Efekt Domina. Dzieci na ratunek

FILM, ROZMOWA

Powiedz uczniom, że realizowanie dużych projektów społecznych wymaga znacznego nakładu pracy i współdziałania członków grupy. Zapowiedz, że obejrzą za chwilę fragmenty serialu dokumentalnego „Efekt Domina. Dzieci na ratunek”, w którym pokazano, jak rozwiązania zaproponowane przez dzieci znacząco wpłynęły na poziom bezpieczeństwa w jednym z miast Peru.

Po projekcji zapytaj uczniów o wrażenia dotyczące obejrzanego reportażu, co o nim sądzą, czy znajdują w nim podobieństwa do swojej sytuacji. Czy jest on dla nich inspirujący czy demotywuujący?

Porozmawiaj z uczniami o ewentualnych problemach, które mogą pojawić się podczas zrealizowania projektu. Wzmocnij ich w przekonaniu, że ich projekt się powiedzie i zapewnij o swoim wsparciu.

Co udało się ustalić w sprawie Waszego projektu?

I ROZMOWA, PREZENTACJA USTALEŃ

Przypomnij, że na ostatnich zajęciach (Namibia „Szukanie własnych rozwiązań, jako wyraz korzystania z wolności”) opracowywali w grupach wybrany przez siebie problem lokalnej społeczności i po zajęciach mieli skonsultować się osobami, które mogłyby być pomocne w zrealizowaniu ich projektu.

Poproś, aby każda grupa zaprezentowała swój pomysł, argumenty przemawiające za jego realizacją i informacje związane z projektem, które udało im się uzyskać.

Po każdej prezentacji przejdź do omawiania projektu, zachęcając uczniów do zadawania pytań i dyskusji na temat przedstawionego pomysłu. Być może znajdą się osoby, które będą posiadały wiedzę lub umiejętności potrzebne do realizacji, któregoś z nich. Możesz zaproponować, aby podzieliły się wiedzą z innymi lub dołączyły do realizującej dany projekt grupy.

Poproś, aby w trakcie dyskusji, część grupy starała się odpowiadać na pytania zawarte w karcie pracy „Nasz projekt”.

UWAGA: Pamiętaj, że cele powinny być doprecyzowane i realistyczne. Pomóż uczniom w sformułowaniu konkretnych celów, których zrealizowanie będzie można później ocenić. Możesz zaproponować uczniom, aby w tym ćwiczeniu skorzystali z metody SMART.

Zaplanuj czas, tak aby wszystkie grupy miały szansę na przedstawienie i przedyskutowanie swojego projektu. Może to wymagać przedłużenia zajęć o kolejną godzinę.

Po tym jak wszystkie grupy przedstawią swoje projekty, przypomnij je krótko i zapisz na tablicy. Docień pomysły na rozwiązania i pracę włożoną w zdobycie informacji. Zapowiedz, że teraz będą się przygotowywać do realizacji swoich pomysłów.

Poproś każdą grupę, aby przygotowała harmonogram zadań, zawierający wypracowane już przez grupę cele, zadania ze wskazaniem odpowiedzialnych za ich realizację osób, terminy wykonania każdego z zadań.

Jak zaplanować projekt społeczny?

I PRACA Z CAŁĄ KLASĄ, PRACA W GRUPACH

Korzystając z opracowania „Praca z klasą metodą projektu” autorstwa prof. Kingi Kuszak, zamieszczonego w bazie wiedzy na stronie projektów edukacyjnych Kulczyk Foundation, przybliź uczniom etapy prowadzenia projektu i wskaż, które elementy mają już za sobą.

1. Etap planowania projektu.
2. Etap przygotowania uczniów do pracy metodą projektu.
3. Etap realizacji projektu (wyróżnić można w nim kilka następujących po sobie kroków).
4. Etap prezentacji projektu.
5. Etap ewaluacji projektu.

Ustal z uczniami formę i termin realizacji oraz prezentacji projektów. Możesz zaproponować łączenie grup, ustalenie kolejności realizacji projektów tak, aby każdy, kto ma ochotę, mógł zaangażować się w realizację więcej niż jednego projektu.

Tworzymy wachlarz wolności – Sprawczość

Poproś uczniów o zastanowienie się nad pytaniem: Na ile czuję wolność do realizowania własnych planów? Następnie poproś ich o zamalowanie skrzydła wachlarza na odpowiedniej wysokości. Niech pomyślą nad tym, na ile dzisiejsza lekcja zmieniła ich ogólne poczucie wolności, i oznaczą to na odpowiednim skrzydle wachlarza.

Czy wszyscy wiemy, co robić?

I PODSUMOWANIE ZAJĘĆ

Zwróć uwagę uczniów na to, że realizacja stworzonego przez nich projektu zgodnie z harmonogramem wymaga współpracy całej grupy. Stworzony przez nich harmonogram, a także klarowny podział obowiązków mają na celu ułatwienie wspólnego działania (WIEM).

Zapytaj uczniów, czy uważają, że stworzony przez nich harmonogram jest dobry. Dlaczego tak sądzą? Czy uważają, że zadania, które wybrali są dla nich odpowiednie? Czy będą się dobrze czuli, realizując je? A może chcieliby je zmienić? (CZUJĘ).

Zapowiedz, że następne dni/tygodnie/miesiące będą poświęcone realizacji opracowanych przez nich projektów. Zachęć ich do angażowania się w miarę swoich możliwości w pomoc innym grupom (POMAGAM).

I DRODZY RODZICE I OPIEKUNOWIE!

Na dzisiejszych zajęciach realizowaliśmy temat: *Sprawczość jako potwierdzenie wolności*

- Poproś dziecko, żeby Cię nauczyło robić coś, co samo dobrze potrafi. Potraktuj je jak eksperta. Pozwól dziecku poczuć sprawczość i kompetencje.
- Niech każdy w rodzinie napisze na kartce, czego nauczył się od innych członków rodziny – dzieci od rodziców, rodzice od dzieci, dzieci od dziadków, dziadkowie od dzieci. Później wspólnie przeczytajcie co, każdy zanotował i porozmawiajcie o tym, co było dla Was w tym najważniejszego, zaskakującego, cennego.
- Zaplanuj wspólnie z dzieckiem zadania. Stwórzcie listę rzeczy, które chcielibyście razem zorganizować, np. wyjazd, zrobienie czegoś dla lokalnej społeczności. Planując wspólne przedsięwzięcie, odpowiedzcie sobie na pytania, które pomagają skonkretyzować Wasz cel i usprawnić jego wykonanie:
 - Kto jest związany z celem?
 - Co chcę osiągnąć?
 - Gdzie będziemy działać?
 - Kiedy osiągniemy cel?
 - Co możemy zrobić, żeby osiągnąć nasz cel, a czego nie możemy?
 - Dlaczego chcemy zrealizować ten cel?
 - Jakie korzyści i komu przyniesie realizacja tego celu?
- Ty jesteś wzorem – Twoja postawa wpływa na postawę dziecka. Pokazuj, że w każdej sytuacji warto szukać rozwiązań. Jest to na pewno lepsza strategia niż bierne przyjmowanie tego, co zastane.